

Ahlak Ne Tarafa Düştü? – Görecelik, Erdem ve Yitirilen Pusula

"Senin doğrun, benim doğrumu döver mi?"

Giriş: Modern Ahlak Krizi: Herkesin Doğrusu Kendine Bugün birine "Bu yaptığın yanlış" dersen ne olur?

- "Senin doğruya göre yanlış!"
- "Ben böyle hissediyorum!"
- "Beni yargılama!"

İşte modern çağın özeti budur: **Ahlak görecelidir**, çünkü özgürlük her şeyin üstündedir. Ama bu bakışın bir yan etkisi var: Hiçbir şeyi eleştiremiyorsun. Herkes kendi doğrusu içinde kayboluyor. Ve geriye bir tek şey kalıyor: Kural tanımaz, boşlukta salınan bireyler. Bu noktada **Platon** ve **Aristoteles** gibi ahlak devleri devreye girer. Çünkü onlar, "iyi"nin nesnel olduğunu, yani kişiye göre değişmediğini savunurlar. Bu bölümde, ahlaki göreceliğin yükselişini, antik ve doğu felsefelerinin ahlak anlayışlarını ve modern çağın ahlaki pusula arayışını inceleyeceğiz.

Antik ve Klasik Yaklaşımlar: Erdem ve Objektif İyi

Antik ve klasik felsefeler, ahlakın objektif bir temele dayandığını ve erdemın bu temelde yükseldiğini savunur.

Platon: Ruhun Terbiyesi, Erdemin Krallığı Platon'un ahlak anlayışı bir bakıma pedagojiktir. Ahlak, ruhun en yüce kısmı olan **aklın egemenliğinde** olmalıdır. Erdem, her ruh parçasının kendi görevini yapmasıdır:

- **Akıl:** Yönetir.
- **İrade:** Uygular.
- **Arzu:** Söz dinler. İdeal insan, içsel bir devlet gibidir. Ve bu devlet ancak **adalet** ile dengede kalır. Platon'a göre herkes içindeki "ideaya" kulak verir. Ve doğru olan, iyi olan, herkes için aynıdır. Öyle "Ben böyle hissediyorum"culuk yok! Ahlak, duygu değil; **bilgelikle** ilgilidir.

Aristoteles: Erdemin Altın Orta Yolu Aristoteles ise ahlakı çok daha ayakları yere basan bir şekilde ele alır. İyi bir hayat = **Erdemli yaşam**. Erdem = Aşırılıklar arasında denge. Örneğin:

- **Cesaret**, korkaklık ile delilik arasında bir yerdedir.
- **Cömertlik**, cimrilikle savurganlık arasında.
- **Alçakgönüllülük**, eziklikle kibir arasında. Ve bu dengeyi ancak **pratik akıl** ile bulabilirsin. Yani Aristoteles'e göre ahlak, içgüdü değil; **alışkanlıktır**. Her gün iyi seçimler yaparsan, bir gün iyi bir insan olursun. Yani: İyi olmak bir kereye mahsus değil, bir yaşam tarzıdır.

Doğu Felsefeleri: Toplumsal Uyum, Karma ve Sessizlik

Doğu felsefeleri, ahlaki bireysel keyfiyetten ziyade, toplumsal ilişkiler, evrensel düzen ve içsel farkındalıkla ilişkilendirir.

Konfüçyüs: Ahlak Ritüeldir, Yürektedir Çinli bilge **Konfüçyüs'e** göre ahlak, sadece bireysel değil, toplumsaldır.

- **Ren** (insanlık/sevgi)
- **Li** (ritüel/düzen)
- **Yi** (doğruluk/adalet) Konfüçyüs şöyle der: "**İyi insan, önce kendini düzeltir. Sonra ailesini, sonra toplumu.**" Doğu'da ahlak, kişisel keyfiyet değil; ilişkisel örüntüdür. Birinin doğru davranışı, başkalarının huzuruyla ölçülür. Özgürlük bireysel olabilir ama erdem, kolektiftir.

Hindu ve Budist Ahlak: Karma, Dharma ve Sessizlik Hint düşüncesi, ahlaki şu üçlüyle açıklar:

- **Dharma:** Yaşam görevi, kozmik ahenk.
- **Karma:** Eylemlerin sonucu.
- **Mokşa:** Kurtuluş, özgürleşme. "Kendini bulan, başkasına zarar vermez." – Upanişadlar. **Buda** ise "sekiz katlı yol" ile ahlaki hayatın haritasını verir: Doğru görüş, doğru niyet, doğru eylem, doğru yaşam... Ve **Zen Budizmi** fısıldar: "**İyilik nedir? Sessizce su vermektir. Hiç anlatmadan.**" Ahlak burada bir ideoloji değil, doğal akışa uyumdur. Konuşmadan da iyi olunabilir.

İslam Ahlakı: Niyetin Sırrı, Hikmetin Yolu

İslam felsefesi, ahlakı hem akli muhakeme hem de kalbi samimiyetle bütünleştirir.

İslam Felsefesi: İslam felsefesi, ahlakı hem bireysel gelişim hem de toplumsal uyum açısından ele alır. Ama en önemli farkı şudur: Eylemin dışı değil; **içi önemlidir.**

- **Gazali:** “Bir fiilin değeri, niyetindedir.”
- **İbn Sina:** “İyi, akılla bilinir ama aşk ile yapılır.”
- **İbn Arabi:** “Gerçek ahlak, kalbin Allah’la ahengidir.” İslam düşüncesinde ahlak, “dışsal kural” değil; **ruhun iç düzenidir.** Ahlak sadece ne yaptığın değil, neden yaptığındır. Ve her erdem, “ihsan” yani güzel yapma bilinciyle taçlanır.

Modern Çağın Darbesi: Nietzsche ve Göreceliğin Yükselişi

Moderniteyle birlikte, evrensel ahlaki değerlerin temelleri sarsılmış ve görecelik düşüncesi güçlenmiştir.

Nietzsche: Ahlakı Yıkarak da Ahlaklıdır Tam her şey rayına oturdu diyorduk ki, **Nietzsche** geldi ve masayı ters çevirdi. “**Tanrı öldü, ahlak da onunla birlikte gömüldü!**” Nietzsche’ye göre geleneksel ahlak, zayıfların uydurduğu bir şeydir. Amaç: Güçlülere baskılamak! Çözüm mü? Ahlakı yık. Kendi değerlerini yarat. “**Üstinsan**” ol! Yani modern bireyin “kendi doğrumla yaşarım” diyerek Nietzsche’yi örnek göstermesi boşuna değil. Ama unutuluyor: Nietzsche’nin üstinsanı olmak, Twitter’da serbest stil yaşamak değil, **trajik bir yalnızlık ve sorumluluk yüküdür.**

Görecelik vs. Erdem: Bir Uzlaşma Mümkün mü?

Peki bu durumda ne yapacağız? Ahlak göreceli mi? Erdem evrensel mi? Yoksa her ikisi de mi saçma? Belki cevap şudur: "**Ahlak mutlak değil, ama tamamen keyfi de değil.**" Yani:

- Her toplumun farklı değerleri olabilir.
- Ama insan doğasının bazı evrensel eğilimleri de vardır. **Empati, adalet, dürüstlük** gibi bazı değerler, kültürden kültüre değişse de kökenini ortak insani deneyimden alır. Bu noktada Aristoteles'in dengesi, Platon'un ideali ve İslam felsefesinin kalp odaklılığı, postmodern parçalanmışlığa bir panzehir sunar.

Sonuç: Pusulan Var Ama Manyetik Alan Bozuk

Modern birey, haritasız bir denizcidir. Elinde pusula var ama manyetik alan her yerde bozulmuş. Yine de pes etme! Ahlak, bir defalık cevap değil; **yaşayan bir sorgulamadır**. Cevaplar değişebilir ama sorular seni insan yapar. Ve bazen en erdemli şey, doğru cevabı değil, doğru soruyu sormaktır.